

113

Stupeň utajení ZRUŠEN dle § 22, odst. 4, zák. č. 412/2005 Sb., dne 12.5.2006

A-002396/17-75

7. dubna 1975

ODBOJE 17

~~PLÁN~~

Výtisk č. 41

GOVERNÁRNÍ INFORMACE ROZVĚDKY

Ke kampani vedené v NSR o "útlaku" církve v ČSSR

Mejstlik

Počet listů: 12

Za správce:

pplč. J. ZAMCO, v.r.

Souhrnná informace rozvědky č. 10

Ke kampani vedené v NSR o "útlaku" církve v ČSSR

Poslední měsíce roku 1974 a počátek roku 1975 byly poznamenány prudkou protičeskoslovenskou kampaní některých sdělovacích prostředků v NSR, k níž posloužila za záminku údajná ne-svoboda existující v ČSSR v církevní oblasti. I když toto téma se v části západoněmeckého tisku objevuje průběžně, překvapila intenzita celé akce, její koordinovanost i odraz v dalších západních zemích. Cílem informace je seznámit s průběhem celé kampaně, ukázat na kruhy, které stojí v jejím pozadí a na cíle, které jejím rozpoutáním sledovaly.

Počátek celé kampaně je možno vysledovat již v rezoluci emigrantského sdružení OPUS BONUM (OB), vydané na závěr tzv. akademického týdne v Hünfeldu u Fuldy, dne 28. září 1974. Tyto "akademické týdny" jsou OB pořádány každoročně již od roku 1970 a jsou pro českou katolicky orientovanou inteligenci v emigraci a pro představitele sudetoněmeckého Landismanšaftu s nímž a především s jeho "kulturní" odnoží ACKERMANN-GEMEINDE OB úzce od svého založení spolupracuje, vždy vítanou příležitostí k ostuzení socialistického Československa a jeho církevní politiky. Najinak tomu bylo i na letošním setkání. Na vznik rezoluce ze září 1974 měl nemalý vliv projev Ludka PACHMANA, který se sice osobně nemohl akce zúčastnit, ale zaslal svůj projev organizátorům v písemné formě. Zabýval se v něm zejména rolí náboženství v životě současného čs. občana a zdůraznil údajně velký zájem čs. mládeže o vstup do církve, který byl mj. způsoben především "ztrátou hodnot" po roce 1968.

V textu závěrečné rezoluce, jejímž spoluautorem je bývalý opat břevnovského kláštera OPASEK (zakladatel OB a jeho činný činitel) se mj. tvrdí :

- Od roku 1969 se náboženské poměry v ČSSR podstatně zhoršily. Po skončení normalizace se tlak čs. režimu ještě zостřil. Neopakuji se sice již brutální metody z padesátých let, avšak situace věřících v ČSSR je mnohem těžší než postavení křesťanů v mnohých státech Afriky, Asie a Latinské Ameriky. Zaslání dětí na náboženskou výuku ohrožuje rodiče existenčně a dětem brání v přístupu na vyšší školy.
- Kněží jsou zbavováni státního souhlasu k výkonu funkce a musí pracovat manuálně.

Tyto skutečnosti jsou v rozporu s platnou čs. ústavou a s deklarací OSN o lidských právech, kterou ČSSR slavnostně podepsala. Tato opatření pokračují i přes probíhající jednání mezi Vatikánem a ČSSR. OB proti uvedeným skutečnostem protestuje a žádá věřící a instituce ve svobodném světě, aby protestovaly proti současné situaci u čs. vlády a aby se otázka útlaku církve v ČSSR stala před letem jednání mezinárodních konferencí a setkání.

Krátce poté 18. října 1974 se do kampaně zapojil Ústřední výbor německých katolíků. Na svém zasedání konaném v Bad GODESBERGU se zabýval rovněž situací katolické církve v ČSSR a vydal k ní prohlášení obsahující následující teze:

- Postavení katolické církve v ČSSR se neustále zhoršuje. To naplňuje Ústřední výbor německých katolíků rozhořčením a zavazuje k povinnosti zaujmout před veřejností jasné stanovisko.
- Čs. ústavou je proklamována náboženská svoboda, avšak zákony vydané do roku 1949 jsou zneužívány k potlačování náboženských svobod.

- Na českém území nejsou žádní biskupové.
- Kněží musí mít k výkonu povolání státní souhlas. Je-li jim přes šedesát let, je jim odňat, příliš aktivní jsou překládáni na jiná místa.
- *Facem in terris* je ve službách KSČ.
- Kláštery vláda zrušila, semináře (až na dva) byly zavřeny.
- Potlačování církve je v rozporu s prohlášením čs. vlády na ženevské konferenci (KBSE).

Na závěr svého prohlášení vyslovuje ÚV německých katolíků protest proti omezování náboženských svobod a tím omezování lidských práv v ČSSR.

Na první pohled je zřejmé, že oba "dokumenty" spočívají na stejných postulátech. Dá se tedy předpokládat, že jsou výsledkem určitého koordinačního úsilí. To je velmi pravděpodobné, neboť OB je od svého založení velmi úzce napojeno na tzv. kulturní odnož sudetoněmeckého landsmašaftu ACKERMANN-GEMEINDE (AG), která do značné míry ovlivňuje zase ÚV výbor německých katolíků, v němž má nejméně pět zástupců.

Tiskovou kampaň pak zahájil 8. listopadu 1974 bulletin *Der Schwarze Brief* (SB), v němž katolický kněz Claus Peter CLAUSEN uveřejňuje "důvěrné zprávy z církve a politiky". Bulletin vydávaný v Lappsdatu je ostře protikomunisticky zaměřen a obsah potvrzuje naše poznatky, že CLAUSEN je pod silným vlivem nejreakčnější části opozice CDU/CSU.

Je uvedena slovy, která měl pronést krátce před svou smrtí kardinál TROCHTA: "Chtějí nás zlikvidovat suchou cestou. Kdo by nám měl pomoci, když ne cizinci?" Protože však Vatikán i ostatní cizinci dosud mlčely, pokračuje SB, začíná bulletin a otiskování "původních dokumentů o situaci církve v ČSSR".

Následuje konstatování, že i když se neopakují procesy s biskupy a kněžími jako za Stalinových dob, nátlak na církev v ČSSR stále sílí. Opatření proti ní jsou státními orgány prováděna velmi rafinovaně, aby vzbudila co nejmenší reakci v západním tisku. Čs. úřady se snaží církev likvidovat "nepozorovaně". Nyní se již v ČSSR neodebírá státní souhlas za "špiónáž ve prospěch Vatikánu", ale za věci, které jsou nedílnou součástí kněžské práce: provádění duchovních cvičení, výchovu ministrantů, péči o řádové sestry. Z 3 530 kněží je každý osmý mimo pastorační činnost, z 4 690 farností je 1 615 neobsazeno.

Závěrem je otištěno upozornění odběratelům, že SB bude v příštích číslech pokračovat v uveřejňování dalších dokumentů. Zároveň redakce uvádí, že se připravuje vydání brožury a těmito dokumenty v masovém nákladu. Cílem celé akce je, jak píše samotný SB, rozpoutání publicistické kampaně v NSR, v katolické církvi i v cizině.

Dokument č. 2 ve vydání SB z 15. listopadu 1974 se zabývá smrtí kardinála TROCHTY. Je uveden tvrzením bývalého čs. diplomata J. STÁRKA, který na tiskové konferenci ve Vídni "potvrdil", že smrt TROCHTY byla "plánovaným činem čs. státních úřadů". Samotné svědectví "očitého svědka o smrti kardinála" je v podstatě totožné s údaji a tvrzeními obsaženými ve známém dopise vídeňského kněze NOVOTNÉHO, který byl zaslán mj. papeži a K. WALDHELMovi a široce citován v buržoazním tisku. Obsahuje však větší množství "autentičtých" podrobností. Hlavním tématem rozhovoru mezi TROCHTOU a tajemníkem pro církevní záležitosti KNV v Ústí nad Labem měla být podle tvrzení SB úspěšná činnost sleziánů v Traicích a Ústí nad Labem.

V této etapě začíná SB rozasílat zmíněnou brožuru a "dokumentaci" politikům a diplomatům, kněžím a dalším známým osobnostem v NSR. 22. listopadu pak uveřejňuje první reakce: bonnská nunciatura oznámila, že předala zasloupanou dokumentaci vatikánskému státnímu sekretariátu a její mluvčí ji označil za "věrohodné potvrzení toho, co jsme se zčásti domnívali, zčásti věděli".

128

Č. 49 SB z 6. prosince 1974 pak uveřejňuje dvoustránkový úvodník z pera dr. Franze GYPKENSE, v němž se autor neoznačuje již jenom na útoky proti ČSSR, ale přichází se zpochybňováním vatikánské východní politiky a kritikou postupu arcibiskupa CASAROLINO při jednáních s ZSS. Vyzývá čtenáře SB ke konkrétním účinům v akcích proti útlaku církve v ČSSR - žádá, aby posílali dopisy na čs. ZU v Bonn a stanoví cíl, aby těchto dopisů bylo během měsíce odesláno alespoň 10 000. Pisatelé mají v těchto dopisech vyhrožovat např. i bojkotem hospodářských styků s ČSSR.

3. prosince se do kampaně zapojil list Neue Bild-post, klerikálně orientovaný týdeník, který má blízko ke kruhům landmanskraftu. NBP má milionový náklad a je prodáván přímo v kostelích.

Ve zmíněném čísle otiskl NBP hned tři materiály o "pronásledování církve v ČSSR". V prvním z nich pod titulkem "Poslední kázání před zatčením" uveřejnil výňatky z kázání, které přednesl 27. ledna 1974 farář TRSTENSKÝ ze Staré Labovně, když se dozvěděl, že mu bude odňato povolení vykonávat kněžské povolání. TRSTENSKÝ v kázání popírá, že by podnikl cokoli proti státu, zdůrazňuje, že pouze "nemohl následovat bezbožné bojovníky proti náboženství, kteří v tisku, rozhlasu, televizi a na stranických schůzích náboženství nejenom napadají, ale vyvolávají také nesmlouvavý boj proti jeho nositelům". Dále se TRSTENSKÝ zmínil o údajném pronásledování rodičů žáků, kteří se zúčastňují vyučování náboženství. Uvedl rovněž, že byl čtyři roky sledován, že mu byly jistě odposlouchávány telefonické hovory, ale nic závadného nebylo proti němu zjištěno. Kázání končí patetickým prohlášením, že se nebojí ani zatčení, ani ztráty majetku, ani smrti.

Další materiál tohoto čísla NBP má název "Československo pronásleduje faráře a věrné sestry". Je to prakticky výzva redakce listu čtenářům, aby zahájili kampaň za rehabilitaci faráře TRSTENSKÉHO a řádových sester, které byly vystěhovány

ze svého domu v Trnavě a převezeny do "koncentračního tábora v Cerové - Lískovci".

Líst současně jako třetí materiál k této tématice obiskuje otevřený dopis, adresovaný čs. velvyslanci v Bonnu Jiřímu GOETZovi. V dopise redaktor uvádí, že "nedávno došly z ČSSR materiály, které jsou pro čestné lidi deprimující a otřesné". Konkrétně se zmiňuje opět o případě faráře TRSTENSKÉHO a "odvláčení" řádových sester z Trnavy, ke kterému mělo dojít 30. června 1974. Tuto akci přirovnává k metodám gestapa.

Na závěr listu žádá redaktor velvyslance, aby uprornil čs. vládu, jaké "katastrofální důsledky mohou rozsudky nad faráři a diskriminační opatření proti řádovým sestrami mít v očích Západu" a uzzvírá článek tvrzení: Jestliže je v ČSSR ústavou zaručená náboženská svoboda jen k posměchu, pak tento stát ztrácí pro všechny kdo se hlásí k Chartě lidských práv svou věrohodnost a řadí se k těm diktaturám, kterým musí být odepřena veškerá úcta.

Stejně jako v SB i v NBR následuje výzva ke konkrétní akci - pod titulkem "Nemůžeme nechat na holičkách katolíky v Československu - zasílejte protesty do Prahy!" - jsou vyzýváni kněží a biskupové, aby zasílali protesty vládě ČSSR. Stejný protest pak mají vyslovit k osudu svých souvěrkyň řádové sestry. Všichni katolíci v NBR jsou pak vyzýváni, aby zasílali protestní dopisy čs. velvyslanci v Bonnu a žádali jejich předání prezidentu ČSSR.

Zároveň list oznamuje, že "kompletní dokumentaci o pronásledování církve v ČSSR právě vydalo nakladatelství NEUEBILD-POST v Bodefeldu. Brožura má 39 stran a je nazvána "I my katolíci k tomu mlčíme?". Obsahuje "dokumenty" uveřejňované v SB. V její závěrečné části jsou věřící, kněží i instituce opět vyzýváni k zasílání protestních dopisů čs. velvyslanci v Bonnu a generálnímu tajemníku KSČ HUSÁKovi.

130

Aby byl zvětšen masový dopad celé kampaně na obyvatelstvo NBR, Švýcarska a Rakouska, kam byla především směřována, vydala redakce listu SB a NBP ve velkých nákladech prohlášení Ústředního výboru německých katolíků a rezoluci Sdružení Opus Bonum v letákové formě a začala je rovněž zasílat na významné osobnosti v západním světě s výzvami zahájení širokého protestního hnutí. Letáky mají být pašovány i do ČSSR.

SB zároveň vyzval své odběratele, aby využili všech svých možností k rozšíření kampaně v dalších sdělovacích prostředcích v západních zemích.

Během krátké doby pak je skutečně v západoevropských novinách a časopisech uveřejněna celá série článků pojednávajících o situaci církve v ČSSR, přičemž argumentační podklady jsou v podstatě přebírány z materiálů uveřejňovaných SB a NBP. Jen památkou je možno jmenovat západoněmecké Frankfurter Allgemeine Zeitung, Deutsche National Zeitung, Digest des Ostens, katolickou agenturu KNA, švýcarský Neue Zürcher Zeitung, francouzský Le Figaro a La Croix, anglické Times, rakouskou Die Presse a italské Corriere della Sera a Il Tempo.

Posledně jmenovaný italský list má navíc primát v rozšíření kampaně o historiku o dvou čs. špionech ve Vatikánu, kterou mu dodal jeho bonnský dopisovatel. Tato část kampaně byla vedena očividnou snahou iniciátorů, které je opět nutno hledat v kruzích reakčních západoněmeckých katolíků, ještě více zdiskreditovat ČSSR v očích Vatikánu poté, co bylo oznámeno, že tajemník Rady pro veřejné záležitosti církve CASAROLI byl pozván na oficiální návštěvu ČSSR. Tento pozitivní moment ve vývoji čs. - vatikánských vztahů vedl k intenzifikaci kritiky vatikánské východní politiky.

V této souvislosti se západní tisk a rozhlas, v čele s RSE Mnichov, pokoušely také překroutit a bagatelizovat průběh sjezdu českého sdružení Pacem in terris a zejména projev ministra KLUSÁKA.

Koncem roku 1974 došlo v USA k organizování protestních akcí za propuštění představené řádu sv. Františka E. PRETSCHNEROVÉ z ČSSR. PRETSCHNEROVÁ se v roce 1968 aktivně podílela na snahách katolické církve o obnovu řádů a navrácení majetku. Po návratu do ČSSR v roce 1973 byla vyšetřována pro finanční nesrovnalosti, které se v její činnosti v křivém období objevily. I když informaci o PRETSCHNEROVÉ přejaly západní sdělovací prostředky, organizované protestní akce se omezily v podstatě pouze na kruhy čs. emigrace a krajanů v USA.

Pozadí kampaně a její cíle

O rozpoutání kampaně bylo rozhodnuto na zasedání vedení AG počátkem října 1974 v Landshutu. Podle našich dosavadních poznatků se o prosazení celé akce a o její realizaci "zasloužily" především následující osoby z revanšistických sudetoněmeckých kruhů, které rozhodnutí AG přenesly na širší a z hlediska účinnosti celé akce významnější fórum Ústředí německých katolíků:

- Barbara SCHMID-EGGEROVÁ, spolková vedoucí Svazu německé katolické mládeže a funkcionářka AG a jejich mládežnických organizací,
- Erich V. HOFFMAN, bývalý vedoucí pracovník bavorského ministerstva vnitra, místopředseda AG,
- Richard HACKENBERG, blízký spolupracovník vloni zemřelého biskupa KINDERMANNa ve středisku sudetoněmeckých kněží v Koenigstein am Taunus. Po smrti KINDERMANNa převzal vedení jedné části koenigsteinského komplexu - tzv. Dům setkání, v němž se každoročně pořádají kongresy KLICHE IN NOT (Církev v nouzi), které jsou tribunou pomlouvacích útoků na ZSS, zejména pak na jejich církevní politiku,
- Clemens RIEDEL, předseda pracovního společenství katolických vysídlenecských organizací.

Ideovými vůdci celé kampaně jsou zřejmě profesori ROBE a BOSAL, kteří chtějí využít svého spojení s polskou katolickou emigrací a kontaktu na představitele polských katolíků v USA Jerzyho HAUPTMANNa a s jejich pomocí prolíkat do ČSSR přes území PLR. Vycházejí přitom ze skutečnosti, kterou máme potvrzenou i vlastními poznatky, že pro členy AG, bývalé kněze i angažované laiky, kteří byli z PLR odsunuti, není v současné době problémem volně do PLR cestovat a navazovat zde kontakty s katolickou veřejností. Pro tuto druhou plánovanou fázi kampaně bylo ovšem třeba nejdříve vytvořit podmínky, zainteresovat v co největší míře zejména katolickou veřejnost v NSR a dalších zemích na "pomocí" církvi v ČSSR, aby pak některých osob mohlo být využíváno ke konkrétnímu pronikání do ČSSR, k distribuci politicko-náboženské literatury apod. Iničiátoři kampaně z AG totiž museli přiznat, že dosavadní jejich pokusy o ovlivňování čs. katolíků byly málo úspěšné - ať už šlo o kontaktování čs. církevních představitelů nebo šíření církevní literatury.

V první fázi kampaně, v rozpoutání publicistických akcí proti ČSSR, však hrála významnou roli zejména Barbara EGGEROVÁ. Jde o sudetskou Němku, narozenou v Čechách v květnu 1945. Její rodina byla odsunuta do NSR, ona sama studovala později ve Vídni a jeden semestr v roce 1969 na pražské univerzitě. Při pohledu na její činnost se zdá být nyní pravděpodobné, že si během pobytu v Praze vytvořila v ČSSR kontakty a kanály k předávání informací z církevní oblasti. Spojení SB a NBP lze vysvětlit rovněž prostřednictvím EGGEROVÉ - její manžel je redaktorem tohoto listu a pravděpodobně i autorem zmíněných materiálů.

Hlavním důvodem je ovšem ideová spřízněnost NBP s SB i s AG a sudetoněmeckými landsmannšafty. Jak již bylo uvedeno, jsou tyto orgány a instituce politicky orientovány na vládní opozici CDU/CSU, jejíž program a stanoviska obhájí. Z tohoto hlediska je nutno posuzovat celou kampaně v širších souvislostech, které na její vznik a průběh nepochybně měly znač-

ný vliv. Při analýze těchto souvislostí se totiž do určité míry ukazuje, že proklamovaná "pomoc" katolické církvi v ČSSR není jediným hlavním cílem. Jejím hlavním smyslem bylo snaha ovlivnit některé zahraniční politické a vnitropolitické faktory.

Udajně "důkazy" o pronásledování církve a věřících v ČSSR jsou podle názoru iniciátorů kampaně vhodným instrumentem k útokům na vládnoucí koalici SPD/FDP, která s čs. vládou udržuje diplomatické styky a nevystupuje při bilaterálních jednáních ani na mezinárodním fóru dostatečně rozhodně proti "porušování Charty lidských práv v ČSSR". Zároveň umožňují napadat Vatikán pro jeho politiku vůči ZSS, zejména poté, co z pravomoci západoněmeckých ordinářů byly vyňaty části diecézí ležící na území NDR a předány do správy nově jmenovaným administrátorům v NDR. Tento moment měl zřejmě vůbec rozhodující podíl na rozpoutání kampaně. Svědčí o tom prudce negativní reakce ve zmíněných tiskovinách a na schůzích pořádaných k této otázce AG a dalšími skupinami landsmannšaftu po celé NSR. Stejně záporné stanovisko k faktickému uznání hranic NDR Vatikánem zaujala i západoněmecká katolická hierarchie v čele s primasem kardinálem DOEPFNERem, který také na toto téma měl hovořit s papežem Pavlem VI. při audience uskutečněné počátkem prosince 1974. Spojení DOEPFNER - AG a jejich shoda názorů v otázce východní politiky Vatikánu je ovšem známa již z minulosti. Naposled pak postoj katolické hierarchie v NSR dokazuje její rozhodnutí neměnit nic na politice vůči ČSSR ani po návštěvě CASAROLIho v ČSSR, jejíž výsledky byly jak ve Vatikánu, tak v západním tisku hodnoceny poměrně pozitivně.

Na celé kampani je patrna zřetelná pečeť vlivu slovenské kněžské emigrace. Např. citované kázání faráře TRSTENSKÉHO bylo uveřejněno již dříve v plátku Slovák v Americe, který vydává v USA jeden z nejvýraznějších představitelů slovenské

134

separatistické emigrace dr. Jozef PAUCO. Podle našich informací byl pořízen magnetofonový záznam kázání a ten pak převezen do NSR krajanem, který byl v té době na Slovensku na návštěvě. Rovněž "dokument" o vystěhování řádových sester z Trnavy pochází z proveniencí slovenské kněžské emigrace. Velmi pravděpodobné se zdá být především zapojení tzv. dokumentačního střediska slovenského emigrantského biskupa HNILICI, které má právě v NSR, v Koblenzi, svoji pobočku, která zde vyvíjí velmi intenzivní činnost zejména v rámci akce PRO FRATREBUS. Zapojení střediska do kampaně signalizují i velmi časté cesty HNILICI do FRG v době jejího vzniku.

Z á v ě ř ů :

1. Publicistická kampaň v NSR o údajném pronásledování církve a věřících v ČSSR byla plánovitě vyvolána osobami z revanšistického landsmanšaftu, především v Ackermann-Gemeinde, které sledují politiku nejreakčnějších sil vládní opozice CDU/CSU. Pomocníky při jejího provádění byly kruhy slovenské kněžské emigrace.
2. Cílem kampaně bylo zpochybnění politiky SPD vůči ZSS, především pak Československu, k čemuž měly přispět "důkazy" o "nedemokratičnosti" socialistického zřízení v ČSSR v oblasti církevní politiky. Snahou organizátorů bylo narušit další rozvoj vzájemných vztahů mezi NSR a ČSSR a hrozbami hospodářského bojkotu dosáhnout ústupků čs. vlády v církevní politice.
3. Kampaň byla cílena rovněž proti Vatikánu a proti jeho východní politice. Útočí na vztahy Vatikánu s ČSSR a využívá jich k napadání vatikánské politiky vůči NDR. Tím, že církevně-právně vyčlenil východoněmecké diocéze z podřízenosti západoněmeckým ordinářům dotkl se Vatikán samého meritů politiky landsmanšaftu a klerikálních sil, které neuznávají

důsledky 2. světové války a především neexistenci NDR jako suverenního státu. Poukazy na omyly vatikánské diplomacie při jednáních s ČSSR měly v západoněmecké veřejnosti dojem, že ani "ústupky" Vatikánu NDR nepovedou ke zlepšení postavení věřících v této zemi.

4. Proklamovaná "pomoc" katolické církvi v ČSSR se nejeví jako prvořadý motiv celé kampaně. Nelze ji však podceňovat. V nejbližší době lze očekávat snahy o zintenzivnění distribuce nábožensko-politické literatury do ČSSR a pokusy navázat kontakty s představiteli čs. katolické církve. Úmysl využívat k tomuto účelu území FDR není nový. Obdobné kanály jsme zaregistrovali již v minulosti u české i slovenské kněžské emigrace. Zapojení polských katolíků v zahraničí do pronikání AG do ČSSR by ovšem rozsah dopadu do ČSSR podstatně zvětšilo.